

LIVE CONCERT RECORDING

BÉLA BARTÓK

Sonatas for violin and piano

MÁRTA ÁBRAHÁM, LÁSZLÓ BORBÉLY

HUNNIA RECORDS

Márta Ábrahám

Mustang violin (manufactured by Bence Holló)

László Borbély

Steinway Model D Concert Grand Piano, Hamburg

Béla Bartók's two sonatas for violin and piano

Béla Bartók's two sonatas for violin and piano are among the most profound and expressive works not only in chamber music but in the history of music. These works are suggestive self-confessions that carry the late romantic spirit of Bartók's music - evidenced by the stunning virtuosity of both instruments - but are also unsurpassably modern and daring. The composer's relentless self-reflection sheds light on the most hidden stirrings of the human soul, universal emotions made palpable through myriad musical gestures.

Bartók is also a dreamer of reality: he takes his listeners into a trance-like state, pushing the limits of the human nervous system to a kind of self-analysis, a psychological abyss. The extreme colours and almost hallucinogenic chords of his music go beyond the art of the French Impressionists. His use of form draws deeply from the classical style, while his voicing recalls the influence of the baroque, most notably Bach. Bartók's unique musical world, illuminated by the lantern of a genius, can perhaps be said without exaggeration to be a musical mediation of the constant re-creation of the world. This music captivates the listener again and again.

Bartók's *First Sonata for violin and piano* (*Première Sonate*) was composed in the autumn of 1921, and was well ahead of its time at birth. No wonder that its premiere in Paris - attended and enthusiastically received by some of the most prominent composers of the time (e.g. Ravel, Stravinsky, Milhaud, Poulenc) - was a sensation. Bartók's dedication of the work was addressed to Jelly Arányi, a pupil of Jenő Hubay, with whom he had not only a professional collaboration but also an emotional bond for a time. The three-movement structure and the sonata form of the first movement are reminiscent of the classical tradition, but the work is truly expressionistic, full of exaggerated emotions and extreme and dramatic gestures. One of Bartók's most notable innovations is that he deliberately does not 'bring the violin and piano parts together'; the two instruments often sound independently of each other, as if they were 'narrating side by side'. This tension heightens the emotional power of the piece, as resolution is constantly in the offing.

The restlessness of the main theme of the first movement is further reinforced by the strong rhythmic character of the second theme. The lyrical and distant, chorale-like section of the development of the movement, with its iridescent colours and 'hallucinogenic' effects, completely dislocates the listener from the world of the masculine main section. The second movement is a true Bartókian 'loneliness music', in which the violin monologue opens the piece, with a discreet but harmonically strikingly different accompaniment from the piano. The combination of the two instruments builds up a dark and tragic mood, culminating in a cosmic lament. This is followed by the piano's 'night music', which returns to the world of the 'lament', but this time with a gentler, more conciliatory character. The formal symmetry is underlined by the violin's grandiose cadenza, which returns to the movement's opening material.

The third movement is an unbridled dance, which is related to Bartók's two *Rhapsodies*. In the finale, which is in the form of a sonata rondo, the main theme returns in a manner of the so called ritornello with drifting motifs moving in seconds and thirds. The large-scale piano solos of the interludes recall the world of the *Piano Concertos*, the *Piano Sonata*, or the *Sonata for two pianos and percussion*. The continuous succession of romantic-traditional dance elements is reminiscent of the *Dance Suite*, and the drifting momentum and virtuosity of the movement as a whole is a worthy finale to this large-scale work.

The Second Sonata (Deuxième Sonate) was composed in 1922 and was also dedicated to Arányi Jelly by Bartók. However, its tone is strikingly different from the first: this piece is dominated by a richness of colour and an ethereal, impressionistic tone.

The descending main theme of the first movement is modelled, according to László Somfai, on a Romanian folk music improvised melody type, the *hora lungă*, which recurs in both movements, five times in all. Like the *First Sonata*, this sonata is a 'play of opposites'; in its ornamentation it is chiselled - ascetic in its terseness, powerful - resigned, dramatic - lyrical. The two movements follow each other without interruption.

In fact, the beginning of the second movement is not really a start, since the two instruments are only trying out, sketching the musical idea-cores. From these, the violin finally gives rise to the rhythmically asymmetrical material, which starts out deliberately and then becomes unrestrained, moving in seconds, and runs through the movement as an *idée fixe*. The piano theme that follows is distant and Hungarian in tone, and then grows into a monumental tableau, recalling the main theme of the *First Piano Concerto*, or even the motifs of the *Allegro Barbaro*. In the words of Tibor Tallián: "The self appears as a mediator between the two poles of Bartók's youthful world, between the imaginary ideal and the real distortion, in the form of the infinite melody..."

László Borbély

Bibliography: Tallián, Tibor: *Bartók Béla*, Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2016

How did I find my own voice?

The story of my Mustang violin

From the very first moment, I had a special relationship with Mustang - you could call it fateful. In November 2016, this extraordinary instrument came into my life on a perfectly ordinary morning. Arriving for a lesson, I hadn't even stepped through the door of my classroom when I heard a violin sound that made me stop in my tracks. Despite two closed doors, the light and warmth of the sound was evident.

Entering the room, I asked my student, unusually, about her instrument, which was not her own - her own was being repaired - and she only had it temporarily, from the well-known Hungarian violin maker Bence Holló's workshop. Meeting the instrument was love at first hearing. Something deep down told me that this violin would be mine. From that moment on, Mustang is irreplaceable for me - an "extension" of my soul.

In the past I have had the privilege of playing on some of the best violins in the world - Nemessányi, Lupot, Vuillaume, Gagliano, Montagnana - all special in their own way. Yet Mustang is different from them, it can do even better than they can. The velvetiness of its voice, its luminosity and warm tone, arouse admiration from audiences and critics alike. In every concert performance, whether it be the fiery passion of Paganini or the deep tone of Bach, Mustang is "my voice", projecting my emotions and transforming them into music.

Together, we have "conquered" the most demanding concertos in music history - Sibelius, Paganini, Ligeti - and discovered the unearthly beauty of Bach's solo works in iconic concert venues such as the Berlin Philharmonie and the Liszt Academy in Budapest. Eight years on, Mustang is still able to 'say something new' for me; it surprises me again and again with its power, sensitivity and profound expression.

This violin is more than a great instrument - it is for me the beating "heart" of my music and the "voice" of my soul.

Márta Ábrahám

Recording info

Microphones

Violin: *DPA4011*

Piano: *DPA4011 stereo pairs*

Room: *Schoeps Cmc 5U+ Mk2 capsule*

AD/DA

Merging Hapi

DAW

Pyramix MassCore

Analog Mixing Console

Studer 962

EQ

Prism Sound Maselec MEA-2

Effect

Bricasti Design M7+ M10

Brick-wall & high-frequency limiter

Prism Sound Maselec MPL2

Ambiance

24 lucky studio concert participant

Béla Bartók: Sonatas for violin and piano

01 Bartók: First Sonata for violin and piano, BB84, <i>Allegro appassionato</i>	12:47
02 Bartók: First Sonata for violin and piano, BB84, <i>Adagio</i>	09:42
03 Bartók: First Sonata for violin and piano, BB84, <i>Allegro</i>	10:18
04 Bartók: Second Sonata for violin and piano, BB85, <i>Molto moderato</i>	08:48
05 Bartók: Second Sonata for violin and piano, BB85, <i>Allegretto</i>	12:08
Total time:	53:43

Scores: Universal Edition UE 7247, UE

Bartók Béla két hegedű-zongora szonátája

Bartók Béla két hegedű-zongora szonátája nem csupán a kamarairodalom, hanem az egész zenetörténet legmélyebb és legkifejezőbb alkotásai közé tartozik. Ezek a művek szuggesztív önvalomások, amelyek hordozzák Bartók zenéjének megkésett romantikus szellemiségét – amit mindkét hangszer lenyűgöző virtuozitása is igazol –, ugyanakkor meghaladhatatlanul modernnek és merészek is. A zeneszerző kíméletlen önreflexiója bevilágít az emberi lélek legrejtettebb rezdüléseibe, egyetemes emóciók válnak érzékelhetővé a számtalan zenei gesztuson keresztül.

Bartók a valóság álmodója is: hallgatóját transzszerű állapotba vezeti, amikor az emberi idegrendszer határait feszegetve egyfajta önanalízisbe, pszichológiai mélységekbe visz. Zenéjének végletes színei, szinte hallucinogén akkordjai túlmutatnak a francia impresszionisták művészetén is. Formakezelése mélyen a klasszikus stílusból merít, míg szólamvezetése a barokk, leginkább Bach hatását idézi. Bartók egyedülálló zenei világa - melyet egy géniusz lámpásával világít meg - talán túlzás nélkül mondható, hogy a világ folyamatos újrateremtésének zenei közvetítése. Ez a zene újra és újra rabul ejti a hallgatót.

Bartók *Első szonátája (Première Sonate)* 1921 őszén keletkezett, és már születésekor jócskán megelőzte korát. Nem csoda, hogy párizsi bemutatója – amelyen a korszak kiemelkedő zeneszerzői (pl. Ravel, Stravinsky, Milhaud, Poulenc) is részt vettek, és nagy lelkesedéssel fogadták – szenzációnak számított. A mű ajánlását Arányi Jellynek, Hubay Jenő növendékének címezte Bartók, akivel nem csupán szakmai együttműködés, hanem egy ideig érzelmi kapcsolat is összekötötte. A háromtételű szerkezet és az első tétel szonátaformája a klasszikus tradíciót idézi, de a mű igazi expresszionista zene, mely tele van túlfűtött érzelmekkel, szélsőséges és drámai gesztusokkal. Bartók egyik legjelentősebb újítása, hogy a hegedű és a zongora szólamát szándékosan nem „hozza közös nevezőre”; a két hangszer gyakran egymástól függetlenül szólal meg, mintha „elbeszelnének egymás mellett”. Ez a feszültség a darab érzelmi erejét tovább fokozza, hiszen a feloldás folyamatosan várat magára.

Az első tétel főtémájának nyughatatlanságát a melléktema markáns ritmikája tovább erősíti. A tétel kidolgozási szakasza lírai és távolba vesző, korálszerű része irizáló színekkel és „hallucinogén” hatásokkal teljesen kizökkenti a hallgatót a maszkulin főréz világából. A második tétel igazi bartóki „magány-zene”, amelyben a hegedű monológja nyitja a darabot, a zongora diszkrét, de harmóniaiilag meghökkentően különböző kíséretével. A két hangszer együttese sötét és tragikus hangulatot épít fel, amely kozmikus siratóban kulminálódik. Ezt követi a zongora „éjszaka-zenéje”, amely visszatér a „sirató” világába, ám most szelídebb, megbékéltebb karakterrel. A formai szimmetriát a hegedű grandiózus kadenciája hangsúlyozza, mely a tétel kezdeti anyagához tér vissza.

A harmadik tétel féktelen tánc, amely rokonságot mutat Bartók két *Rapszódijával*. A szonátarondó formájú fináléban a főtéma ritornellszerűen tér vissza, sodró lendületű szekundokkal és tercekben mozgó motívumokkal. A közjátékok nagyszabású zongoraszólói a *Zongoraversenyek*, a *Zongoraszonáta* vagy a *Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre* világát idézik. A romános-törökös táncos elemek folyamatos egymásutánisága a *Táncszivte* emlékeztet, a tétel egészének sodró lendülete és virtuozitása méltó fináléja ennek a nagyszabású alkotásnak.

A *Második szonáta* (Deuxième Sonate) 1922-ben keletkezett, és szintén Arányi Jellynek ajánlotta Bartók. Hangvétele azonban látványosan eltér az elsőétől: ebben a darabban a színgazdagság és az éteri, impresszionista hang dominál.

Az első tétel ereszkedő főtémájának modellje Somfai László szerint egy román népzenei improvizált dallamtípus, a hora lungă, amely mindkét tételben visszatér, összesen öt alkalommal. Az elsőhöz hasonlóan ez a szonáta is az „ellentétek játéka”; ornamentikájában cizellált – aszketikusan szűkszavú, erőteljes – lemondó, drámai – lírai. A két tétel megszakítás nélkül követi egymást.

A második tétel kezdete valójában nem igazi indulás, hiszen a két hangszer csak kipróbálja, felvázolja a zenei ötlet-magokat. Ezekből végül a hegedűn szárba szökken az először megfontoltan induló, később féktelenné váló, szekundokban mozgó, ritmikailag aszimmetrikus anyag, mely *idée fixe*-ként vonul végig a tételen. Az ezt követő zongoratóma távolból szólal meg, magyaros színezettel, majd monumentális tablóvá növekszik, eszünkbe juttatva az *Első zongoraverseny* főtémáját vagy akár az *Allegro Barbaro* motívumait. Tallián Tibor szavaival: „Bartók ifjúkori világának két pólusa, a képzelt ideális és a valóságos torz között a végtelen dallam képében közvetítőként megjelenik az én...”

Borbély László

Felhasznált irodalom: Tallián Tibor: *Bartók Béla*, Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2016

Hogyan találtam meg saját hangomat?

Mustang hegedűm története

Mustanggal az első pillanattól kezdve különleges a kapcsolatunk – akár sorsszerűnek is nevezhetnénk. 2016 novemberében egy teljesen átlagos reggelen lépett be az életembe ez a rendkívüli hangszer. Tanításra érkezve, még be sem léptem a tantermem ajtaján, mikor egy olyan hegedűhangot hallottam, mely rabul ejtve megállásra kényszerített. Két zárt ajtó ellenére is nyilvánvaló volt a hang fénye és melegsége.

A terembe belépve, szokatlan módon megkérdeztem tanítványomat a hangszeréről, mely nem az övé volt – saját hangszere épp javítás alatt állt – ez pedig csak ideiglenesen volt nála, Holló Bence ismert magyar hegedűkészítő műhelyéből. A hangszerrel való találkozás szerelem volt „első hallásra”. Valami mélyen azt súgta nekem, ez a hegedű az enyém szeretne lenni. Ettől a pillanattól fogva Mustang számomra pótolhatatlan – lelkem „meghosszabbítása”.

Korábban többször is megadatott, hogy a világ legjobb hegedűin játszak – Nemessányi, Lupot, Vuillaume, Gagliano, Montagnana – mind különleges a maga módján. Mustang mégis különbözik tőlük, ő még náluk is többet tud. Hangjának bársonyossága, fénye és meleg tónusa csodálatot vált ki, mind a közönségből, mind a kritikusokból. Minden koncertszereplés alkalmával – legyen az Paganini tüzes szenvedélye, vagy Bach mély tónusa – , Mustang az „én hangom”, mely érzelmeimet kivetítve azokat zenévé alakítja át.

Együtt „hódítottuk meg” a zenetörténet legigényesebb versenyműveit – Sibelius, Paganini, Ligeti – , és fedeztük fel Bach szóló műveinek földöntúli szépségét olyan ikonikus koncerthelyszíneken, mint a Berliini Filharmónia, vagy a budapesti Zeneakadémia. Nyolc év elteltével Mustang még mindig képes számomra „újat mondani”; újra meg újra meglep erejével, érzékenységgel és mély kifejezéssel.

Ez a hegedű több, mint egy nagyszerű hangszer – ez a hangszer számomra a zeném dobogó „szíve” és lelkem „hangja”.

Ábrahám Márta

Live recording at **ProVibe Park Studios**, 05 October, 2024

Piano technician: **Balázs Tóth**

Balance and recording engineer: **Sándor Árok**

Mastering engineer: **Tom Caulfield**

Recorded audio format: **DSD256**

Photos: **Judit Hévízi** (Márta Ábrahám), **Norbert Balog** (László Borbély)

Producer: **Róbert Zoltán Hunka**

©2024 **Hunnia Records & Film Production**

www.hunniarecords.com

HRES2426